

**Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун
2021-жылга карата Кыргыз Республикасында
конституциялык мыйзамдуулуктун абалы жөнүндө
Маалыматы**

I. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын (мындан ары - Палата) 2021-жылы кабыл алынган чечимдеринин сереби.

2021-жылы COVID-19 пандемиясын эске алуу менен Палата конституциялык сот өндүрүшүнүн субъекттеринин 2020-жылы келип түшкөн кайрылууларын карап жана анын ишинин динамикасына 2021-жылдын октябрь окуялары, башталган конституциялык реформа олуттуу таасирин тийгизген.

Анын жыйынтыгы менен референдумда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жаңы редакциясы кабыл алынып, ал 2021-жылдын 5-майында күчүнө кирген жана Палатанын ордуна - Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотун түзүүнү караган.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 5-майындагы № 59 Мыйзамына ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын иштеп жаткан судьялары Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялары болуп таанылат жана алар шайланган бардык мөөнөттөрүнө чейин өздөрүнүн ыйгарым укуктарын сактап калган.

Андан кийин Кыргыз Республикасынын Президентинин демилгеси менен «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын жаңы конституциялык Мыйзамынын долбоору демилгеленип, ал Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан кабыл алынып, Мамлекет башчысы кол коюп, ал 2021-жылдын 19-ноябрында күчүнө кирген.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, жүргүзүлгөн талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылы Палатага 56 кайрылуу келип түшкөн. Келип түшкөн кайрылуулар жана даттануулардын негизинде Палата 8 токтом жана 9 чечим кабыл алган, алардын ичинен:

- ченемдик-укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп таануу жөнүндө бир чечим;

- талашылып жаткан ченемдик-укуктук актыларды Конституцияга толугу менен же жарым-жартылай карама-каршы келет деп таануу жөнүндө сегиз чечим.

1) 2021-жылдын 13-январындагы чечими.

Конституциялык палата Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2 жана 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, көрстөтүлгөн Кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүн аны чечимдин жүйөлөмө бөлүгүндө баяндалган конституциялык-укуктук мааниде

колдонулган шартында Конституцияга карама-каршы келбейт деп тапты, ошондой эле аталган Кодекстин 259-беренесинин 5-бөлүгү мүлккө камак салуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна, анын ичинде ушул токтом менен кызыкчылыгы бузулган адамдар тарабынан даттануу келтирүү мүмкүнчүлүгү каралбаган бөлүгүндө Конституцияга карама-каршы келет деп таанылды.

Конституциялык палата өз чечиминде мүлктү камакка алуунун шашылыш мүнөзүнө жана буга байланыштуу бардык кызыктар жактарга өз убагында кабарлоо мүмкүнчүлүгүнүн жоктугуна карабастан, соттор өз демилгеси менен келген жана камакка алуу жөнүндө сот актысы менен мүлктүк кызыкчылыктары козголушу мүмкүн болгон жактарга сот отурумуна катышуусуна баш тартууга укугу жок деп белгиледи. Болбосо, соттук коргонуу укугунан келип чыккан жана абсолюттук мүнөздөгү негизги салуучу конституциялык принциптердин бири болгон сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү бузулат.

Мындан тышкары, мүлктүн менчик ээлери камакка алынган мүлктүн алардын мүлкүндө пайда болушу менен шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттеринин ортосунда себеп-натыйжалаш байланыштын жоктугу жөнүндө жетиштүү негизделген жүйөлөрдү келтире алаарын эске алып, алардын сот отурумуна катышуусунун мүмкүн эместиги ар бир адамдын сот адилеттигине чыныгы жеткиликтүүлүгүнө конституциялык кепилдикти камсыздабайт.

Жазык процессинин катышуучуларына, ошондой эле белгиленген категориядагы жактар мүлктү камакка алуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу укугунун берилбөөсү, менчик ээсинин укуктарын коргоонун процессуалдык кепилдигисиз, мүлктү камакка алуу мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Жазык-процесстик кодекси менен, жазык сот өндүрүшүнүн негизги принциптеринин катарында, процесстик аракеттерге (аракетсиздиктерге) жана чечимдерге даттануу принциби белгиленет (21-берене), албетте ал ошондой эле шектүү же айыпталуучу эмес жактарга мындай укукту берүү менен, мүлктү камакка алуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу маселесинде да ишке ашырылышы керек.

Жогоруда аталган тартиптин учурдагы укуктук жөнгө салуудагы кемчиликтери шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттери менен байланышы жок жактардын менчик укугунун жол берилбеген чектелишине алып келиши мүмкүн.

Ошентип, мүлктү камакка алууга, анын ичинде шектүү, айыпталуучу эмес же анын иш-аракеттери үчүн мыйзам боюнча материалдык жоопкерчиликти тарткан жак тарабынан даттануу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу, анын кол тийбестик принцибинен келип чыккан менчик укугунун жетиштүү корголушун, ошондой эле соттук коргонуу кепилдигин, жазык сот өндүрүшүндөгү тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук принцибин камсыз кылбайт, ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясына шайкеш келет деп таанууга болбойт.

2) 2021-жылдын 20-январындагы чечими.

Конституциялык палата Жазык-процесстик кодексинин «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, аны Конституцияга карама-каршы келбейт деп тааныды.

Мында, аталган Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгү менен күбөнү, жабырлануучуну, анын өкүлүн, экспертти, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, алардын макулдугу менен гана Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакыртуу мүмкүнчүлүгү каралган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, ЖПК бардык мүмкүн боло турган, анын ичинде жабырлануучу тараптын соттук процеске катышуусун камсыз кылуу мүмкүн эместиги менен шартталган кырдаалдарды тараптардын тең укуктуулугу жана атаандаштыгы принцибин кошкондо, жазык сот өндүрүшүнүн принциптерин бузуусуз чечүү үчүн зарыл болгон бардык инструментарийлерди камтыйт деп белгиледи.

Мындан тышкары, кандайдыр бир себеп боюнча жабырлануучунун жок болуусу өкүлчүлүк институтунун болуусу, жалпы маселелерди чечүүдөн тышкары, жабырлануучунун кызыкчылыктарын коргогон мамлекеттик айыптоочунун жазык процессине милдеттүү катышуусу менен, ошондой эле жабырлануучуну, күбөнү суракка алууда видео байланыш режиминдеги техникалык каражаттарды пайдаланууга жол берүү менен компенсацияланат (ЖПК 43, 194, 285-беренелери).

Айыпталуучунун кызыкчылыктарына кайрыла турган болсок, мында жазык-процесстик мыйзамдарда олуттуу компенсациялык механизмдер бар. ЖПКтин 17-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык күнөөлүү делинген бардык шектенүүлөр, анын ичинде соттук талаш-тартышка жабырлануучу тараптын катышпагандыгына байланыштуу пайда болгондор да, эң эле радикалдуу жол менен чечилет жана айыпталуучунун пайдасына чечмелениши керек.

Каралып жаткан маселе жагынан алганда, эгер жабырлануучу Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча чет өлкөлүк адам болуп таанылса, бирок жашоо факты же башка себеп боюнча Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары болсо, анда ага карата жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонуунун чектери объективдүү чектелет, бул эл аралык укуктун талаптары менен шартталган.

Маселен, Кыргыз Республикасы жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштери боюнча укук жардамы жана укуктук мамилелер тууралуу Конвенцияга кол койгон жана аны ратификациялаган (Минск ш., 1993-жылдын 22-январы), Россия Федерациясы, Латвия Республикасы, Азербайджан Республикасы жана бир катар башка өлкөлөр менен эл аралык келишимдерди түзгөн. Бул эл аралык макулдашуулар чет өлкөнүн жараны болуп саналган күбөнүн, жабырлануучунун, жарандык доогердин, жарандык жоопкердин жана алардын өкүлдөрүнүн, ошондой эле эксперттин соттун суроо-талабы боюча ыктыярдуу мүнөздө гана келүүсү тууралуу жоболорду жана алар келбеген учурда мүмкүн

боло турган санкцияларга жана мажбурлоолорго тыюуну камтыйт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасы өзүнүн аймагында толук мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүргүзөт деп жар салат (1-берененин 2-бөлүгү). Башкача айтканда, Кыргыз Республикасынын бийлигинин үстөмдүгү ар бир башка мамлекеттикиндей эле, мамлекеттин ичинде жайылат жана анын аймагы менен чектелет.

Башкы Ассамблеянын 1981-жылдын 9-декабрындагы 36/103 резолюциясы менен кабыл алынган Интервенцияга жана мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүүгө жол берилбестик тууралуу декларацияга ылайык бир да мамлекет кандайдыр-бир башка мамлекеттин ички жана сырткы иштерине түз же кыйыр, кандай гана себеп менен болбосун кийлигишүүгө укугу жок. Ар бир мамлекет мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүү, башка мамлекеттерге мамлекеттердин чегинде жана мамлекеттердин же мамлекеттердин тобу арасында кысым көрсөтүү каражаты катары адамдардын укуктары тууралуу маселелерди колдонуу же бурмалоодон карманууга милдеттүү.

Ошону менен, жогоруда баяндалганга жана мамлекеттик эгемендүүлүк принцибине ылайык Кыргыз Республикасынын юрисдикциясы Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жүргөн чет өлкөлүк жарандарга жайылтылышы мүмкүн эмес.

Ошентип, Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдик жобо жазык-процесстик мыйзамдардын мейкиндиктеги иштөө мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен кабыл алынган, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптерине жана ченемдерине негизделген жана бардыгынын сот жана мыйзам алдында бирдей болуусунун, чет өлкөлүк жарандардын укуктарынын Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары менен бирдей болуусунун, жазык сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугунун конституциялык кепилдиктерин бузушу мүмкүн эмес деген тыянакка келди.

3) 2021-жылдын 27-январындагы чечими.

Конституциялык палата Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын Тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү боюнча ишти карап чыгып, көрсөтүлгөн Тизмектин талашылып жаткан ченемин Конституцияга карама-каршы келет деп тааныды.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, асырап алуу ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды жайгаштыруунун эң артыкчылыктуу формасы экендигин белгилеп, ал Кыргыз Республикасынын балдар жөнүндө кодексинин 44-беренесине ылайык өз үй-бүлөсүндө ата-энесинин камкордугунан ажырап калган баланын укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо чарасы, үй-бүлөсүндө ата-энелик камкордуктан ажырап калган балдардын таламдарында, ошондой эле балдардын эң мыкты

таламдарында, балдардын укуктарын коргоонун туура ыкмасы катарында гана жол берилет.

Бул адамдар тарабынан асырап алууга тыюу салуу, мындай адамдардын асырап алынган балдардын өмүрүнө, физикалык жана психикалык ден-соолугуна, алардын инсан катары калыптанышына мүмкүн болгон терс таасирин алдын алууга багытталган. Бул мыйзамдык чектөөнүн негизинде баланын эң мыкты таламдарын максималдуу камсыз кылуу принциби жатат.

Ошол эле учурда, бүгүнкү күндө, вируска каршы антиретровирустук терапия ВИЧ-позитивдүү адамдардын өмүрүнүн сапатын жана узактыгын жакшыртып, иш жүзүндө ВИЧ-терс адамдардын жашоосунан айырмаланбайт деп жалпы таанылган. Мындан тышкары, терапиядан өтүп жаткан адам вирустук нөлгө жетет, натыйжада тиричилик шарттарда башка адамдарга жуктурганга жарабайт.

Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун аныктамасы боюнча, ВИЧ-инфекциясынын таралышы аба аркылуу, кадимки күнүмдүк байланышуулар жолу менен же жеке буюмдарды биргеликте пайдалануу же тамак-ашты колдонуу аркылуу эмес, конкреттүү жеке мүнөздөгү учурларда гана болот.

Ошентип, ВИЧ-инфекциясы бар адамдар үчүн оорунун баштапкы баскычтарын эске алуу менен, ошондой эле медициналык көрсөтмөлөрдү сактоо менен өзгөчө чектөөлөрдү киргизүүгө эч кандай негиз жок.

ВИЧ/СПИД менен ооруган адамдарга асырап алуу мүмкүнчүлүгүн тартуулоо ата-энесинин камкордугусуз калган балдарга толук кандуу үй-бүлө табууга мүмкүнчүлүк берет, бул анын дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, ыймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлин жогорулатуунун негизги шарты болуп саналат (Конституциянын 36-беренесинин 1, 2 бөлүктөрү), анын үстүнө, асырап алуучу ата-эне менен асырап алынган балдардын ортосунда туугандык байланыш, ошондой эле туруктуу биргеликте жашагындыгы болсо.

Ошентип, талашылып жаткан Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын Тизмегинин ВИЧ/СПИД ооруну, ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды асыроодон баш тартуу үчүн негиз катары белгилеген 39 пунктусу Конституция менен кепилденген ар бир адамдын басмырлабоого болгон укугун өлчөмсүз чектөө болуп саналат.

4) 2021-жылдын 17-февралындагы чечими.

Конституциялык палата ЖПКтин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деп берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, аны сотко чейинки өндүрүштөгү жазык иштин токтотулушу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын чечимине даттанууну боюнча кабыл алынган тергөө судьясынын токтомунун колдонулушуна карата бөлүктө Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алынды.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде процесстик аракеттерге/аракетсиздиктерге жана чечимдерге даттануу укугуна ээ болуу жарандарга жана башка адамдарга өзүнүн укуктары менен кызыкчылыктарын жүзөгө ашырууга мүмкүндүк берген эң маанилүү кепилдик экендигин белгиледи.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген сотко чейинки өндүрүштөгү этапта соттук коргоону турмушта жүзөгө ашыруу жазык-процесстик мыйзамдарда алдын ала тергөө органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамынын, тергөөчүнүн, тергөө бөлүмүнүн жетекчисинин, прокурордун процесстик аракеттеринин/аракетсиздиктеринин жана чечимдеринин мыйзамдуулугуна соттук контролдоону жүргүзүүчү тергөө судьясынын институтун бекитүү жолу менен киргизилген (ЖПК 5-беренесинин 41-пункту, 28-беренесинин 8-бөлүгү, 30-беренесинин 2-бөлүгү).

Талашылып жаткан ченемге ылайык сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө токтом тергөө судьясынын, ал эми кийин - соттун апелляциялык инстанциясынын кароо предмети болуп калышы мүмкүн.

Бирок, Конституциялык палата сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө чечимди ыйгарым укуктуу кызмат адамы өз алдынча кабыл алганын жана ал мамлекеттин мүмкүн болуучу укукка каршы аракет катары өзүнчө окуяны тергөөсүнүн тыянактарын акыркы баасынын жыйынтыгы экенин жана жеке инсандардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына олуттуу шек келтириши мүмкүндүгүн эске алып, мыйзам чыгаруучунун орноткон мындай даттануу тутуму ар кимдин сот аркылуу укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүнү камсыз кылуу маселесинде жетишсиз деп эсептейт.

Бул тергөө судьясы да, башка адам сыяктуу эле ката кетирип алышы мүмкүн деген менен түшүндүрүлөт.

Соттук каталардын табияты иштин нагыз жагдайларын аныктоо татаалдыгы менен гана эмес, укук колдонуунун татаалдыгы менен дагы шартталат. Демек, көрсөтүлгөн процесстик чечимдер тергөөчү судьянын жана апелляциялык инстанциянын баасы менен чектелбеши керек, алар кассациялык инстанцияны кошкондо сот актыларын кайра кароо тутумунун мыйзамдарда белгиленген бардык стадияларынан өтүүсү керек.

Ушундай учурда гана соттук коргонуу укугу жана анын ажырагыс бөлүгү болгон жогору турган соттон кайра каратуу укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерди жүзөгө ашыруу толук кандуу деп эсептелет.

5) 2021-жылдын 19-февралындагы чечими.

Конституциялык палата «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Мыйзамдын кыйыр түрдө ээлик кылуу жолу менен банктын капиталына чектүү катышууга ниеттенген кандай гана жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын алдын ала кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттенмени белгилеген 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, ошондой эле ушул эле Мыйзамдын, эгерде банктын

капиталына чектүү катышуу Улуттук банктын уруксатысыз сатып алынган учурда, Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талабы менен сотко кайрылууга укуктуулугун белгилеген 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыкты.

Конституциялык палата өзүнүн Чечиминде талашылып жаткан ченем совет мезгилинин уруксат берүүчүлүк тутумунун усулдары боюнча калыптанган, ал укуктук жөнгө салуунун так критерийлеринин, айкын жана катаал чектердин жоктугу менен мүнөздөлөт, натыйжада ыйгарым укуктуу органга андай ыйгарым укуктарды кеңири жана өзүм билемдик менен колдонууга жол берет. Ал эми Улуттук банктын банк көзөмөлүн жүргүзүү маселелери боюнча мыйзам алдындагы актылардын көбү жана укук чыгаруучулуктун ведомстволук деңгээлине берилген ыйгарым укуктардын көлөмү мыйзам чыгаруучунун эркин мыйзам алдындагы актыларды эркин чечмелөөгө жол бербеш керек жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген укуктар менен эркиндиктерди чектөөгө алып келүүчү сызыктан ашып кетпей турган чектерге чейин катуу тыюуга алынуусу керек деп белгилеген.

Конституция менен Улуттук банка жүктөлгөн милдеттер менен функциялардын жана экономикалык иштин эркиндигинин конституциялык кепилдиктердин маанисинин салыштырмалуулугу Улуттук банктын компетенциясынын жарандык ишчил чөйрөгө мүмкүн болуучу жайылуу чектерин кош маанилерди аралаштырбай белгилейт. Бул механизм талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөндөй эмес, ал ишкерчиликтин субъекти банктын капиталындагы чектүү катышуунун кыйыр түрдө ээси болгондон тартып иштей баштайт. Банктын укуктук мамилелеринин субъекттери боло элек жактар ортосундагы бүтүмдүн шарттарын алдын ала жөнгө салуу эркин ишкерчиликтин аймагына кийлигишүү болуп саналат, аны менен Улуттук банктын компетенциясы колдонуудагы укуктук жөнгө салуунун мүмкүндүк чектеринен чыгууда, ал эми анын тизмеси Баш Мыйзамда катуу көрсөтүлгөн.

Ошондой эле Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдин зыянкечтигин байкоодо, анткени Улуттук банк уруксат берүү тартибин өз алдынча аныктап, ыйгарым укуктуу орган катары ведомстволук ченем жаратуучулук жолу менен мамлекет тарабынан чектөө чараларын киргизүү сыяктуу мындай сезимтал чөйрөгө чексиз кийлигишип кирип кетүүдө.

Ошону менен катар, Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен Улуттук банка уруксат берилгенден тышкары, ал жарандык ишкерчилик чөйрөгө кыйла терең кийлигишүү аркылуу банк көзөмөлүн жүргүзүү жөнүндө талаптарды камтыган жана жалпысы кабыл алган колдонуудагы эл аралык стандарттарды эске алат (БУУ Коопсуздук Кеңешинин 167-резолюциясы (2005.), Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин сунуштамалары).

Конституциялык палата өзүнүн ички укуктук жоболорунун негизинде эл аралык келишимди аткарбай коюунун мүмкүн эместиги жөнүндө эл аралык

келишимдин укугу жөнүндө Вена конвенциясынын талаптарын эске алуу менен, ошондой эле ага байланыштуу санкциялык мүнөздөгү эл аралык-укуктук кесепеттердин башталуу мүмкүндүгүнө байланыштуу талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алган.

Кабыл алынган Чечимде Улуттук банк аркылуу макулдашуу процедурасын (нотариалдык күбөлөндүрүү, мамлекеттик каттоо) өткөрбөстөн бенефициарлардын, жада калса үчүнчү жактар аркылуу бүтүмдөрдү жасоо мүмкүндүгүн жокко чыгарууга жөндөмдүү омоктуу мыйзам чыгаруучу тосмолор жок болгондо, анын ичинде жарандык ишкер чөйрөнүн ак ниет катышуучулары үчүн олуттуу мүлктүк жоготууларга алып келе турган бүтүмдү арзыбас деп таануу сыяктуу катаал таасир этүү чарасын колдонуу укуктук жөнгө салууда дегеле туура эмес жана адилеттүүлүктүн конституциялык принциптери менен менчиктин бардык формаларынын менчик ээлеринин укуктарынын жана кызыкчылыктарынын тең укуктук корголушун бузуу болуп саналат.

Мамлекет конституциялык орнотмолордун жалпы маанисинен келип чыкканда, ишкерчилик чөйрөсүнүн субъектилери менен ак ниеттүүлүк, чынчылдык, кодулабоочулук жана ишкер чөйрөсүнүн бардык катышуучуларынын тең укуктуулугунун негизинде мамилелерди түзүүгө милдеттүү.

Демек, каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүндө каралган укуктук кесепеттер ар кимдин менчиктин, экономикалык эркиндиктин жана өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга кол тийгистигинин укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерге өлчөмсүз кийлигишүү болуп саналат.

б) 2021-жылдын 24-февралындагы чечими.

Конституциялык палата «Өзгөчө абал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, талашылып жаткан берене өзгөчө абал мезгилинде жарандарды 48 сааттан ашуун убакытка кармоого жол берген жана мындай кармоонун мыйзамдуулугун сот тарабынан кароону камсыз кылбаган бөлүктө Конституциянын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24 беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына карама-каршы келет деп тааныды.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде өзгөчө абалдарды укуктук жөнгө салуу коомдун коопсуздугу үчүн жана мамлекет үчүн пайда болгон коркунучтарды жоюунун өзгөчө негизделген чарасы деп белгилеген. Ал өзгөчө чараларды колдонууда өзүм билемдикке жол бербес үчүн зарыл.

Кармоо эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон конституциялык укукту чектөөнүн бир түрү болуп саналат, кармалган адамдын укуктук тартиптин жана коомдук коопсуздугун, жоопкерчиликтен качуунун жана иштердин сотто калыс териштирүүлүсүнүн конституциялык маанилүү максаттарында жүрүү эркиндигин чектөөгө багытталган.

Бирок эч ким соттун чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармалышы мүмкүн эмес, ар бир кармалган адам кармалган учурдан тартып 48 сааттык мөөнөт аяктаганга чейин тездетилген тартипте жана ар кандай учурда кармоонун мыйзамдуулугу жөнүндө маселени чечүү үчүн сотко жеткирилиши керек (Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн 1 жана 2-абзацтары). Ошону менен Баш Мыйзам өзгөчө абал учурунда жарандын жеке өз алдынчалыгы чөйрөсүнө (автономиясына) негизсиз кийлигишүүдөн алыс болууга жана аларга карата ашыкча чектөөгө жол бербөөнү талап кылат жана кандай гана болбосун аларды соттун чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө мажбурлап кармоого болгон конституциялык тыюуну кармануу керек.

Ошентип, эгер кармоо зарыл болгон негиздер менен колдонулган болсо, жасалган жосунга өлчөмдөш болсо жана кармалган адамдын эркиндигин өзүм билемдик менен узак мөөнөттүү чектөө менен коштолбосо, кандай гана болбосун кармоо конституциялык жактан орундуу болуп эсептелиши мүмкүн.

Талашылып жаткан берене коменданттык сатты бузган адамды соттун чечимисиз 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармоого жол берет, бул ар кимдин эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон укугун жол берилгис чектөө болуп саналат.

Кармоонун мөөнөтүн белгилөөдө ал өзгөчө абалдын колдонулушу менен акталбайт, анткени Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес (20-берененин 3-бөлүгү).

Андан тышкары, бардык адамдар (жактар) сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш керек, анын ичинде өзгөчө абал мезгилинде дагы кармоонун мыйзамдуулугун билүү же аны жокко чыгаруу үчүн сотту пайдалана алгандай болуш керек.

7) 2021-жылдын 3-мартындагы чечими.

Конституциялык палата «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 2-бөлүгүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыкты.

Талашылып жаткан ченемдер Жогорку Кеңешке шайлоого катышуу үчүн саясий партияларды каттоодо шайлоо күрөөсүн киргизүү жөнүндө, ошондой эле депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүдө ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча шайлоочулардын 0,7 % добушунун региондук чегинен өтүү жөнүндө талаптарды орнотот.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде Президенттин жана Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоосун өткөрүү тартибин белгилөө, ал шайлоо процесстерин иретке келтирүү боюнча тийиштүү укуктуу механизмдерди түзүүгө, анын ичинде шайланма кызмат орундарына өзүн койгон талапкерлерге белгилүү талаптарды, алардын бири шайлоочулук күрөөнү орнотууга ыйгарым укуктуулук мыйзам чыгаруучунун эркине таандык деп белгилеген.

Шайлоочулук күрөө, бир жагынан, талапкер болом деген жарандын ниетине таасир тийгизет, экинчи жагынан, шайлоочулардын жетиштүү колдоосуна ээ болбогон жана өзүнүн статусун демократиялык шайлоолордун беделине шек келтирүүчү жеке кызыкчылыктарында пайдалануучу адамдардын шайлоодо катышуусун алдын алуу функциясын аткарат. Башка сөз менен айтканда, шайлоочулук күрөө кайтаруучулук таасиринин кеңири алкактуу каражат катары мыйзам чыгаруучу тарабынан пайдаланылат жана укук ченемдүү максатка кызмат кылат.

Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу шайлоочулук күрөөнүн өлчөмүн орнотууда жарандардын шайланууга конституциялык укугунун маңызын тарытууга жөндөмдүү чечимдерге жол берүүгө жана эркин, демократиялык шайлоолорго жол жабууга укуктуу эмес. Шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү өзүнүн негизги касиетин аткарып, өзгөчө негизделүү жана өлкөнүн калкынын басымдуу көпчүлүгүнүн финансылык мүмкүнчүлүгүнө өлчөмдөш болуу керек. Болбосо, шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмү саясий таасир этүү каражатына жана тек гана колунда бар талапкерлердин пайдасына саясий мамилелердин түзүлүшүнө алып келип, ошону менен катар, жеткиликтүү финансылык ресурстары болбостон олуттуу саясий салмагы болгон талапкерлер үчүн түйшүктүү болуп калмак.

Шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмүн орнотуу ага талап кылуу статусун жоготууга алып келет да, конституциялык маанилүү максаттарга өлчөмсүз чектөөгө айлантат, аны менен шайлоолордун эркин жеткиликтүүлүгүнө тоскоол кылуучу дискриминациялык мүнөзгө ээ болот, ал андан ары саясий коррупциянын өсүшүнө жана саясий күчтөрдүн жасалма жол менен өзгөртүү мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Конституциялык палата финансы-экономикалык жана башка негиздемелер жөнүндө маалыматтын болбогонуна карабастан 5 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү ашыкча болуп саналат жана орундуулук менен акылга сыйымдуулук принциптерине жооп бербейт, демек, Конституцияга карама-каршы келет деп чечим кабыл алган.

Ошол эле учурда, шайлоочулук күрөөнүн орундуу өлчөмүн аныктоого жол берген методологиянын жоктугунан улам, ошондой эле арыздануучулар тарабынан 1 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөө ашыкча болуп саналат деген так жана акыл-эстүү далилдер келтирилбегендиктен, Конституциялык палата колдонуудагы шайлоочулук күрөөнү Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алуудан карманды. Бирок, ошол эле учурда мыйзам чыгаруучу коомдук мүнөзгө ээ болгон күрөөнүн касиети менен ар бир жаранга эркин

демократиялык шайлоолордо бийлик органдарына шайлануу мүмкүндүгүн берүү жөнүндө конституциялык талап ортосунда балансты бузбастан экономикалык негиздүүлүк көз карашынан шайлоочулук күрөөнүн колдонуудагы өлчөмүн кайталап баалоосун өткөрүү зарылдыгы жөнүндө белгилеген.

Ал эми 0,7 пайыз региондук чектен өтүү туурасында, Конституциялык палата мындай механизмди колдонуу - бул саясий партиялар тарабынан коомдук функцияны аткарууда коомдун олуттуу бөлүгүнүн гана кызыкчылыктарын чагылдырбастан, болбоду дегенде, ишмердиги коомдун дестабилизациясына жана бөлүнүп жарылуусуна алып келүүчү «өзүмчүл» (анын ичинде экстремисттик мүнөздөгү) партиялардын жана топтордун мыйзам чыгаруунун жогорку органына келүүсүн болтурбоо үчүн ар бир региондон чакан электораттын колдоосуна жөндөмдүү болуу керек деп белгилеген. Ошон үчүн бул ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алынган.

8) 2021-жылдын 10-мартындагы чечими.

Конституциялык палата Жазык кодексинин 170-беренесинин «Уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, аны Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Мыйзам чыгаруучу өзүнүн ченем жаратуучу ишмердигинде мындай укуктук каражаттарга жол берет жана уурдалган адамдын белгилүү мөөнөт ичинде ыктыярдуу бошотулуусу айыпкердин абалына олуттуу таасир тийгизүүгө жөндөмдүү өзгөчө жагдай катары кабыл алынышы мүмкүн.

Мыйзам чыгаруучу аны менен бирге кайсыл бир укуктук жөнгө салууну тандоодо конституциялык жана укуктук принциптерди бузбастан, ошондой эле жеке дагы, коомдук дагы мыйзамдуу кызыкчылыктарга шек келтирбестен максатка жетишүүгө жол берген регуляторлорду колдонууга милдеттүү.

Адамды уурдоо коомдук коопсуздуктун жогорку даражасы болуп мүнөздөлөт жана дүйнөлүк коомчулук аны инсанга каршы оор кылмыш катары баалайт, демек, ал жазык жоопкерчилигин алып келбей турган мааниси анчалык эмес жосундардын категориясында боло албайт. Коомдук коопсуздуктун жогорку деңгээлин эске алып, адамды кармап, салып кеткен учурдан баштап аны уурдоо боюнча кылмыш жасалды деп саналат. Демек, уурдалган адамды 72 саат өткөнгө чейин өз ыктыяры менен бошотуу кылмыш жасоодон өз ыктыяры менен баш тартууга жатпайт.

Инсандын эркиндигин жана кол тийбестигин жар салуу, адегенде, жоопкерчиликтин болушун, анын ичинде жеке дагы, коомдук дагы функцияны аткарган ушул конституциялык орнотмонун бузулушу үчүн жазык жоопкерчилигинин болбой койбостугун түшүндүрөт. Уурдалган адамды 72

сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык принциптин күчүнө ылайык жазык жоопкерчилигинен толугу менен бошотулушу мүмкүн эмес экени келип чыгат.

Жогоруда көрсөтүлгөн жагдайларды эске алуу менен, талашылып жаткан эскертүүнүн күнөөдөн баш тартпаган жана жазык жоопкерчилигин жокко чыгарбаган тартипте, адамды уурдаган айыпкердин жүрүм-турумуна жараша жазалоонун мыйзамдардагы чаралары ортосунда олуттуу айырмачылыкты орнотуу аркылуу максатка жетишүүгө жол берет.

Мындай мамиле жалпы укуктук принциптерге гана жооп бербестен, адамды уурдоого күнөөлүү адамдын талашылып жаткан эскертүүнүн жоопкерчиликсиздигине алып келүүчү күчүнөн улам адамды уурдоого шыктандырган эффектини да жокко чыгарууга жол берет. Башкача айтканда, ушул кылмыштан корголуучу башка жактардын укуктарын жокко чыгарууга болбойт, буга акыры жазык жоопкерчилигине тартуу менен гана жетишсе болот.

Ошентип, ЖКнин 170-беренесинин талашылып жаткан эскертүүсү конституциялык жана жалпы укуктук принциптерге жооп бербейт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет.

Конституциялык палата каралып жаткан учурда талашылып жаткан ченемдик көрсөтмөнүн конституциялуулугу туурасындагы фактысын белгилөө менен чектеле албайт, анткени укуктук жөнгө салуунун маанилүү бөлүгүн алып салууга байланыштуу укуктук тутумдун олуттуу дефектине алып келет, ал адамдын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылуу чөйрөсүндө оор кесепеттерге алып келиши мүмкүн.

Ушуга байланыштуу, жазык мыйзамдарды ушул Чечимге ылайык келтирүүгө чейин, Жазык кодексинин 170-беренесинин 3-бөлүгү «72 саат өткөндөн кийин» деген сөздөрдү алып салуу менен колдонууга жатат.

9) 2021-жылдын 17-мартындагы чечими.

Конституциялык палата Административдик-процесстик кодексин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун (андан ары - АПК) конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, талашылып жаткан ченемдик жобону Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде АПК бузулган укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүү жана *res judicata* (биротоло чечилген иш) принцибин камсыз кылуу максатында күчүнө кирген соттук актыларды, анын ичинде жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгүн караштырат.

Жаңы ачылган жагдайлар боюнча өндүрүш – мыйзамдуу күчүнө кирген актылардын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүнүн бирден бир формасы. Бул институттун маңызы ишти кароодо сот тарабынан белгиленген жагдайларды жаңы ачылган жагдайларды эске алуу менен укуктук кайра баалоодо турат, алар иштин тыянагына олуттуу таасир тийгизе алат жана

объективдүү чындыкты толук жүргүзүү каражат болуп кызмат кылат.

АПК туура эмес сот актыларын ушундай жол менен оңдоо мүмкүнчүлүгүн караштырганы менен, укуктук аныктык принцибин эске алуу менен мүмкүн болуучу чектерди көрсөтөт.

Талашылып жаткан ченемдин мазмунунан процесстин катышуучулары жаңы ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө алар арызды бергенде жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 171-беренесине ылайык чечим болуп саналган иштин маңызы боюнча чыгарылган сот актылары гана кайра каралышы мүмкүн.

Аны менен мыйзам чыгаруучу процесстик үнөм жана сот актыларынын укуктук аныктыгын, сот процесстеринин создуктурулушун жана ишти акылга сыяр мөөнөт ичинде кароо принцибинин бузулушун болтурбоо, ошондой эле соттук процесстин ниети таза эмес катышуучулары укуктарын кыянаттык менен колдонушуна жол бербөөнү көздөп, аралык сот актыларын (аныктамаларды) жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра карала турган актылардын катарынан чыгарып салган.

Аралык сот актылары соттук териштирүүнүн ар кандай баскычтарынын чагылдырылышы болуп саналат жана жыйындысында жыйынтыктоочу чечимди кабыл алууга көмөк болот. Аралык сот актылары негизги талаптардын жалпы болгону менен укуктук табиятына жараша юридикалык кесепеттердин маанисинин жана күчүнө кирүүсүнүн даражасы боюнча олуттуу түрдө айырмаланып турат.

Бир катар учурларда аралык сот актылары чындап эле кошумча мүнөзгө ээ болот. Бирок башка учурларда алар ушул маанинин чегинен чыгып, өз алдынча баалуулукка ээ болуп, инсандын, коомдун, мамлекеттин өзгөчө маанилүү кызыкчылыктарын козгоп, иштин каралышына олуттуу таасир тийгизе алат.

Мындай аралык сот актылары өзүнүн функционалдык багытта масы боюнча тыянактоочу актылардын бардык белгилерине ээ жана соттук процесстин өнүгүшүнө да (мисалы, доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү), ага кескин чектөөчү таасир тийгизүүгө жөндөмдүү (өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу, эскирүү мөөнөтүн колдонуу, иш боюнча өндүрүштү токтотуу).

Башка сөз менен айтканда, алар иштин чечилишинде олуттуу, айрым учурларда чечүүчү рол ойноп, процесстик укуктук мамилелердин алкагынан чыгуучу укуктук кесепеттерди жаратат, ошондуктан «катардагы» маселелер болуп саналбайт. Демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20 жана 40-беренелеринин мааниси боюнча сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын пайдубал кепилдиктерин камсыз кылуу максаттарына таянсак, алар жаңы ачылган жагдайларга байланыштуу кайра каралып, иш маңызы боюнча каралып, акыркы чечим кабыл алынгандан кийин баскычка жылдырылышы мүмкүн болгон сот актылары катары каралбашы керек.

Мындай жагдайларда сот жыйынтыктоочу чечим кабыл алганга чейин жаңы ачылган жагдайлар боюнча иштин маңызы боюнча эмес чыгарылган

жана мыйзамдуу күчүнө кирген аралык сот актыларын кайра кароонун мүмкүн эместиги (аралык актылар жаңы ачылган жагдайлар боюнча же жыйынтыктоочу соттун чечими менен бирге жаңы жагдайлар боюнча даттанылышы мүмкүн же кайра каралышы мүмкүн болгондо), соттук коргонууга конституциялык укуктуу чектөө болуп саналат, ал эми бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун императивдик талаптарына ылайык эч бир кандай гана жагдайлар болбосун жол берилгис.

II. Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылуусунун сереби.

Палата түзүлгөн учурдан тартып (2013-ж.) жана 2021-жылдын 31-декабрына карата («Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 5-майындагы № 59 Мыйзамынын редакциясына ылайык жаңы Конституциянын күчүнө киргендигине байланыштуу, Жогорку соттун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту болуп өзгөртүлгөн) бардыгы болуп 117 чечим жана 1 корутунду кабыл алынган, анын ичинен

- ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп тануу жөнүндө - 72 чечим, анда соттун 19 чечиминде мыйзамдарга өзгөртүлөрдү киргизүү тууралуу сунуштар;

- ченемдик укуктук актыларды толугу менен же жарым-жартылай Конституцияга карама-каршы келет деп таануу жөнүндө - 45 чечим.

Конституциялык сот «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 3-бөлүгүн жетекчиликке алуу менен жыл сайын өзү кабыл алган актылардын аткарылышына талдоо жүргүзөт жана жалпыга маалымдоо үчүн жарыялайт.

Актылары Конституциялык палатанын кароо предмети болгон ченем жаратуучу органдар берген маалыматтын талдоосу боюнча мазмунунан мыйзамдарга өзгөртүү киргизүү зарылдыгы келип чыккан 64 чечимден Конституциялык палатанын 13 чечими аткарыла элек (2021-жылдын 31-декабрына карата), алар:

1) Конституциялык палатанын 2015-жылдын 14-сентябрындагы «Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, 3-беренесинин 3-абзацынын, 4-беренесинин 1, 2-пунктарынын, 5 беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 6-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнүн, 7-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

2) Конституциялык палатанын 2015-жылдын 27-ноябрындагы «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 22-беренесинин 11-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

3) Конституциялык палатанын 2016-жылдын 2-ноябрындагы «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7 бөлүктөрүнүн, 22-беренесинин 1-5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

4) Конституциялык палатанын 2018-жылдын 1-ноябрындагы «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин, 17-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

5) Конституциялык палатанын 2019-жылдын 13-февралындагы Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в», «г» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

6) Конституциялык палатанын 2019-жылдын 24-апрелиндеги «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

7) Конституциялык палатанын 2019-жылдын 24-октябрындагы «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

8) Конституциялык палатанын 2020-жылдын 16-сентябрындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

9) Конституциялык палатанын 2020-жылдын 23-декабрындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 352-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

10) Конституциялык палатанын 2021-жылдын 27-январындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

11) Конституциялык палатанын 2021-жылдын 19-февралындагы «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүн, ошондой эле

ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

12) Конституциялык палатанын 2021-жылдын 24-февралындагы «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими;

13) Конституциялык палатанын 2021-жылдын 17-мартындагы Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечими.

III. Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылышынын жүрүшү жөнүндө маалымат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде каралып жаткан мыйзам долбоорлору.

1. 2015-жылдын 14-сентябрындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22 ноябрь 2017 жылдагы № 765 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине киргизилген.

2022-жылдын 13-апрелинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан биринчи окууда кабыл алынган.

2. 2015-жылдын 27-ноябрындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 7-сентябрындагы № 418 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине киргизилген.

2022-жылдын 12-апрелинде Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Конституциялык мыйзамдар, мамлекеттик түзүлүш, сот-укуктук маселелер жана Жогорку Кеңештин Регламенти боюнча комитетинде каралып, анда, аталган мыйзам долбоорун кайра иштеп чыгууга Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине кайтарылган.

3. 2018-жылдын 1-ноябрындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексине, «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө») Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын

Өкмөтүнүн 2020-жылдын 6-февралындагы № 70 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген.

Бүгүнкү күндө аталган мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин комитеттеринин кароосунда.

4. 2019-жылдын 24-апрелиндеги чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-жылдын 19-ноябрындагы № 611 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Конституциялык мыйзамдар, мамлекеттик түзүлүш, сот-укуктук маселелер жана Жогорку Кеңештин Регламенти боюнча комитети тарабынан азыркы учурда жаны «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы иштелип жатат, анда, Палатанын чечиминин укуктук позициялары камтылары пландалууда жана бүгүнкү күндө парламенттик угуулар өткөрүлүп жатат.

5. 2020-жылдын 16-сентябрындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын Граждандык-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылдын 17-декабрындагы № 616 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген

2022-жылдын 30-мартында мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан биринчи окууда жактырылган.

2022-жылдын 13-апрелинде Конституциялык мыйзамдар, мамлекеттик түзүлүш, сот-укуктук маселелер жана Жогорку Кеңештин Регламенти боюнча комитети мыйзам долбоорун Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна экинчи окууга жөнөтүлгөн.

6. 2020-жылдын 23-декабрындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын Граждандык-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2021-жылдын 16 мартындагы № 96 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген.

2022-жылдын 13-апрелинде мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан экинчи окууда кабыл алынган.

7. 2021-жылдын 24-февралындагы чечими боюнча.

«Өзгөчө абал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 18-январындагы № 19 токтому менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна

киргизилген.

2022-жылдын 13-апрелинде мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан биринчи окууда кабыл алынган.

8. 2021-жылдын 17-мартындагы чечими боюнча.

«Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каты менен (2021-жылдын 3-июнунун чыг. КМ № 12-15538) Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген.

2022-жылдын 21-апрелинде мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан экинчи окууда кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин кароосунда каралып жаткан Мыйзам долбоорлору.

1. 2019-жылдын 13-февралындагы чечими боюнча.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан тийиштүү мыйзам долбоору иштелип чыгып, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын кароосуна № 02-1/3959 2020-жылдын 14-апрелинде киргизип, мындан ары мыйзам долбоору боюнча иш-чараны Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлигине жүктөлүшүн сунуштаган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппараты аталган мыйзам долбоору боюнча мындан ары иш-чарасын улантуу максатында Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлигине жөнөткөн.

Ал эми Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлиги аталган мыйзам долбоорун тийиштүү мамлекеттик органдар менен макулдашып, 2022-жылдын 28-февралындагы № 18-8/316 менен Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясына киргизген жана азыркы убакта анын каросунда турат.

2. 2019-жылдын 24-октябрындагы чечими боюнча.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан тийиштүү мыйзам долбоору иштелип чыгып, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын кароосуна 2021-жылдын 3-февралындагы чыг. № 02-1/1297 менен киргизилген.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасынын биринчи орун басарынын 2021-жылдын 4-августундагы № 14-26 жыйналышынын протоколу менен «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жана Кыргыз Республикасынын Экс-Президентинин статусу жөнүндө» «Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоорун кайра карап чыгууга кайтаруу чечими кабыл алынган жана «Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесин жана «Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына инвентаризация жүргүзүү жөнүндө»

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 8-февралындагы № 26 Жарлыгын эске алуу менен аны андан аркы процессте синхрондоштуруу чечими кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан аталган мыйзам долбоору тийиштүү мамлекеттик органдардын макулдашуусунан кийин 2022-жылдын 31-мартындагы чыг.№ 03-1/3295 менен Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынын кароосуна жөнөтүлгөн.

3. 2021-жылдын 27-январындагы чечими боюнча.

Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлиги тиешелүү мыйзам долбоорун иштеп чыгып, тийиштүү мамлекеттик органдар менен макулдашып, 2022-жылдын 25-январында № 15/1-5/410 менен мыйзам долбоорун Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине киргизген жана азыркы убакта анын кароосунда турат.

Иштеп чыгуу/макулдашуу стадиясында турган мыйзам долбоорлору.

1. 2016-жылдын 2-ноябрындагы чечими боюнча.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппарат жетекчисинин – Кыргыз Республикасынын министринин 2020-жылдын 24-июнундагы № 68 буйругу менен ведомстволор аралык жумушчу топ түзүлгөн.

2020-жылдын 4-августунда МРГнин бардык мүчөлөрүнүн катышуусунда онлайн отурум болуп өткөн, Жыйында «Уюшкан кылмыштуулукка каршы күрөшүү жөнүндө» мыйзам долбоору талкууланган.

Азыркы убакта мыйзам долбоору тийиштүү мамлекеттик органдардын макулдашуусунан кийин Кыргыз Республикасынын ички иштер министрлиги тарабынан Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынын кароосуна 2022-жылдын 11-мартындагы № АП 3-1/263 менен жөнөтүлгөн жана азыр анын кароосунда турат.

2. 2021-жылдын 19-февралындагы чечими боюнча.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тийиштүү мыйзам долбоорун иштеп чыгып, тийиштүү мамлекеттик органдардын макулдашуусунан кийин Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясына 2021-жылдын 2-июлунда чыг. 03-2/7527 менен «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын долбооруна жана «Кыргыз Республикасынын банктар жана банк иши жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна киргизүү үчүн жиберилген жана азыр анын кароосунда турат.